

वादळ, मेघ गर्जना आणि आकाशीय वीज : काय करावे आणि काय करू नये

घराबाहेर विजेचा धोका टाळण्यासाठी, सुरक्षित राहण्यासाठी आणि जोखीम कमी करण्यासाठी खालील काही सल्ले दिले ले आहेत:

घरा बाहेर किंवा उघड्या मॉदानात असल्यास - काय करावे आणि काय करू नये

- बाहेरील नियोजित कार्यक्रम किंवा अन्य कार्य मध्ये सहभागी होण्यापूर्वी हवामानाचा अंदाज तपासावा जर हवामानाच्या अंदाजात वादळी पावासाची शक्यता वर्तवली गेली असेल तर बाहेरील कार्यक्रम किंवा अन्य कार्य नंतर करावे / ठेवावे किंवा प्रत्यक्ष सहभाग टाळावा.
- आकाशात मेघगर्जना किंवा वीजा चमकत असल्यास घराच्या आत किंवा सुरक्षित आश्रयालयात जावे - म्हणजे धातुंची रचना असलेले किंवा धातु पासून बांधकाम केलेले ठिकाण सोडावे आणि सुरक्षित निवारा म्हणजे पक्के घर, पक्की इमारत किंवा खिडक्या गुंडाळलेल्या / बंद , पोलादी छप्पर असलेल्या वाहनांचा समावेश होतो.
- 30/30 वीजे च्या सुरक्षिते चा नियम लक्षात ठेवा:म्हणजे आकाशीय वीज चमकल्यानंतर, गर्जना ऐकण्यापूर्वी तुम्ही 30 मोजण्याच्या आत सुरक्षित ठिकाणी जा आणि मेघगर्जनेचा शेवटचा आवाज ऐकल्यानंतर 30 मिनिटांसाठी घरात रहा.
- जर तुम्ही मेघगर्जनेत सापडले असल्यास व जवळपास सुरक्षित आसरा नसेल तर ताबडतोब डोंगर, डोंगर रस्ता किंवा शिखरे अशा उंच भागातुन बाहेर जा. निवाऱ्यासाठी कधीही डोक्यावर असलेल्या उंच कडा किंवा खडकाळ जागेचा वापर करू नका.
- पाण्याने भरलेले डबके, तलाव आणि इतर पाण्यांच्या ठिकाणापासून पासून त्वरित बाहेर पडा व तेथून दूर जा. जर आपण मैदानी पाण्यासारख्या क्षेत्रात (उदा. धान प्रत्यारोपण) काम करत असल्यास तर ताबडतोब शेताच्या बाहेर कोरड्या क्षेत्रात (किमान शेताच्या सीमेवर) जा.
- तद्वतच, सखल भागात एक निवारा शोधा आणि निवडलेल्या जागेला पूर येण्याची शक्यता नाही हे सुनिश्चित करा.
- जमिनीवर सपाट झोपू नका कारण यामुळे आपले शरीर जास्त जागा व्यापू शकते व आपले लक्ष्य होऊ शकते.

- जर कोठेही निवारा उपलब्ध नसेल तर ताबडतोब विजेच्या क्राऊचमध्ये जा: (म्हणजे पाय पोटाशी दुमडून बसणे (एकत्रित स्पर्श करून) किंवा घट्ट बॉलमध्ये बसा, हात पाय गुंडाळून बसा, डोके खाली केलेले, कान झाकलेले आणि डोळे बंद करा). यामुळे आपणास विळखा पडतो व आपल्या शरीराचा आकार लहान होतो यामुळे शक्य तितके लहान लक्ष्य होण्यास मदत होते.
- आपल्या गळ्याच्या मागील बाजूस उभे झालेले केस हे सूचित करतात की वीज निकट आहे.
- वीजे वर चालणारी सर्व उपकरणे व वस्तु उदा. फोन, पॉवर, धातुचे कुंपण, पवनचक्की इ.).पासून दूर राहवे. वादळ येण्यापूर्वी कोणतीही इलेक्ट्रॉनिक/ इलेक्ट्रीक उपकरणांची चांगल्या प्रकारे जोडणी खंडित करावी.
- आपल्या उपकरणांचे संरक्षण करण्यासाठी होम-हाऊस लाट संरक्षकांसह घरास सुसज्ज करा.
- झाडे आणि विशेषतः विरल झाडाखाली आश्रय घेऊ नका कारण यात विद्युत प्रवाह येऊ शकतो.
- रबबर-तळवे असलेले शूज आणि कारचे टायर विजेपासून संरक्षण देत नाहीत.
- घरा बाहेरील हलक्या वस्तू सुरक्षित करा कारण सोसाट्या च्या वाऱ्याने त्या उडून गेल्यास नुकसान होऊ शकतात.
- जर आपल्याकडे विद्युत रोधक जसे फोम पॅड किंवा कोरड्या, कपड्यांची धातु विहरित -फ्री बॅग असेल तर ती आपल्या खाली ठेवा.
- वादळाच्या वेळी आपण एखाद्या गटात असाल तर एकमेकांपासून विभक्त व्हा. जर दुर्दैवाने विज कोसळली किंवा अन्य नकोसी घटना घडली तर जखमींची संख्या कमी होईल.
- अद्ययावत माहिती किंवा सूचनांसाठी स्थानिक रेडिओ आणि दूरदर्शन स्टेशन ऐकणे सुरु ठेवा, कारण रस्ते किंवा समुदायाच्या काही भागात प्रवेश अवरोधित केला जाऊ शकतो.
- ज्या लोकांना विशेष मदतीची किंवा कार्यात्मक गरजा असलेल्या / आवश्यकता असू शकेल अशा लोकांना मदत करा जसे की छोटे मुले, मोठी मुले आणि वृद्ध.
- विजेची तार खाली पडलेली असेल तर त्या पासून दूर रहा व त्वरित त्यांचा अहवाल / तक्रार संबंधितांना द्या.

- आपल्या प्राण्यांकडे बारकाईने पहा. त्यांना आपल्या थेट नियंत्रणाखाली ठेवा.

घरी किंवा इनडोअर असल्यास

वीज, वादळ दरम्यान आपण घरे, कार्यालये, खरेदी केंद्रे, दुकाने इत्यादी निवारा सुरक्षित समजले तरी आपल्या ला धोका होवू शकतो. सुरक्षित ठेवण्यासाठी आणि जोखीम कमी करण्यासाठी येथे काही सल्ले आहेत:

- जर आकाशात काळे ढग असेल किंवा वाऱ्याचा जोर वाढत असेल तर याचा अंदाज घ्या.
- जर आपणास मेघगर्जनाचा / गडगडाटाचा आवाज ऐकू आला तर आपण विजेच्या आदळण्या इतके जवळचे आहात असे समजावे. तेव्हा 30/30 आकाशीय विजे पासून (लाइटनिंग सेफ्टी) नियम लक्षात ठेवा: म्हणजे, गर्जना ऐकण्यापूर्वी तुम्ही 30 मोजू शकत नाही त्यापूर्वी व मेघगर्जनेची शेवटची टाळी /आवाज ऐकल्यानंतर 30 मिनिटांसाठी घरात रहा.
- संप्रेषणाच्या विविध पद्धतींद्वारे अद्यतने आणि चेतावणी सूचनांसाठी स्थानिक मीडियाचे निरीक्षण करणे.
- घरामध्येच राहा आणि शक्य असल्यास प्रवास टाळा.
- खिडक्या आणि दारे बंद करा, खिडकीच्या पट्ट्या /पल्ले व पडदे बंद करा. आपल्या घराबाहेरील वस्तु सुरक्षित (उदा. फर्निचर, डबे इ.) ठेवा. झाडाच्या फांद्या तोडून टाका ज्या उड्डाल्याने / तुटून पडल्याने अपघात होऊ शकेल.
- मुले आणि पाळीव प्राणी आत आहेत याची खात्री करून घ्या.
- विद्युत व इलेक्ट्रॉनिक उपकरणे जसे की संगणक, लॅपटॉप, गेम सिस्टम, वॉशर, ड्रायर, स्टोव्ह, रेफ्रिजरेटर्स, दूरदर्शन, वातानुकूलन किंवा विद्युतीय जोडलेली कोणतीही वस्तू खंडित करा, ज्यात विजेचा वादळ चालू असताना विद्युत उर्जा चा धोका होऊ शकते.
- अंधोळ, भांडी धुणे किंवा ज्या पासून पाण्याशी संपर्क येईल असा वापर टाळा आणि वाहत्या पाण्यापासून दूर रहा. कारण इमारतीतील नळ आणि धातूच्या पाईप्समधून विजेचा प्रवाह होऊ शकतो.

- कोणतेही इलेक्ट्रिकल / इलेक्ट्रॉनिक उपकरणे ज्यांच्या कोणत्याही धातूच्या तारा ज्या काँक्रीटच्या भिंती किंवा फ्लोअरिंगमध्ये आहेत त्याचा वापर करू नका. तथापि, वादळाच्या वेळी बिन तारी / कॉर्डलेस किंवा सेल्युलर फोन वापरणे सुरक्षित आहे.
- वादळाच्या वेळी दरवाजे, खिडक्या, पोर्च आणि काँक्रीटचे मजले, आग उत्पन्न करणारे सामान किंवा ठिकाणे, स्टोव्ह, बाथटब किंवा इतर कोणत्याही विद्युत वाहकांपासून दूर रहा.
- पोर्च, , स्पोर्ट्स मैदान (जसे की गोल्फ कोर्स, उद्याने आणि क्रीडांगणे), तलाव, जलतरण तलाव आणि समुद्रकिनारे यासारख्या मोकळ्या जागा टाळा.
- काँक्रीटच्या मजल्यांवर लेटू नका आणि काँक्रीटच्या भिंतींवर टेकू नका.

प्रवास करत असल्यास - काय करावे आणि काय करू नये

- घरा बाहेर जाण्यापूर्वी किंवा बाहेरील क्रिया करण्यापूर्वी हवामानाचा अंदाज तपासावा. वादळी वाऱ्याचा अंदाज ढगांच्या गडगडाटासह जर वर्तविला असेल तर आपला प्रवास किंवा सहल किंवा कामे पुढे ढकला.
- वादळाच्या किंवा ढगांचा गडगडाटा मध्ये / दरम्यान, उघडी वाहने टाळा, जसे मोटारसायकल आणि गोल्फ कार्ट्स यासारखी खुल्या रचना असलेले जसे पोर्च, बेसबॉल आणि स्पोर्ट्स मैदान टाळावे आणि गोल्फ कोर्स, उद्याने, खेळाचे मैदान, तलाव, जलतरण तलाव आणि समुद्रकिनारे यासारख्या असुरक्षित मोकळ्या जागांपासून दूर रहा.
- जी वस्तु वाहने वीज आकर्षित करू शकतात उदा. सायकली, मोटारसायकल किंवा शेतातील कार्यरत असलेली वाहने ह्या वरून खाली उतरा किंवा दूर राहवे.
- जर आपण बोटिंग किंवा पोहणे करित असल्यास तर शक्य तितक्या लवकर पाण्यातून बाहेर पडा आणि निवारा घ्या.
- जेव्हा मेघ गर्जना करतात तेव्हा घराच्या आत जा किंवा त्वरित सुरक्षित आश्रयालयात जा - म्हणजे धातूच्या चादरीसह तयार केलेले बांधकाम टाळा व सुरक्षित निवारा मध्ये पक्का घर, पक्का इमारत किंवा खिडक्या बंद केलेल्या व ज्या वाहनांचा छत मजबूत पदार्था ने बनवलेला आहे.
- जर कोठेही निवारा उपलब्ध नसेल तर ताबडतोब आकाशीय विजे पासून रक्षणासाठी दबा धरून बसावे (पोटाशी पाय ठेवून घट्ट बसा, हात पायात गुंडाळलेले, आपले पाय एकत्रितपणे (स्पर्श

करून), डोके खाली केलेले, कान झाकलेले ,आणि डोळे बंद केलेले,) त्यामुळे शक्य तितके लहान लक्ष्य होते.

- वादळ दरम्यान, मदत येईपर्यंत किंवा वादळ संपेपर्यंत आपल्या वाहनातच रहा (जर आपण धातूला स्पर्श करत नाही तर धातूची छप्पर संरक्षण देईल); खिडक्या बंद असाव्यात; झाडे आणि पॉवर लाईनपासून वाहने दूर पार्क करा.
- वीज कोसळल्याने जंगलातील आग सुरु होण्याची शक्यता आहे. अशा वेळेस जंगलातील क्षेत्राच्या बाहेर (विशेषतः पाइन जंगले) ह्या प्रसंगी स्वच्छ मैदानाच्या दिशेने जा.

• जर आकाशीय वीज (लाइटनिंग) मध्ये दुर्दैवाने सापाडले: प्रथमोपचार

- जर एखादी व्यक्ती आकाशीय वीजेच्या धक्क्यात सापडली / कोसळली असेल तर वैद्यकीय मदतीची वाट न पाहता जखमींना प्रथमोपचार केल्याने त्यांचे प्राण वाचवू शकते. वीज कोसळलेल्या पीडित / बळी ला स्पर्श करणे सुरक्षित आहे. शक्य असल्यास मूलभूत प्रथमोपचार द्यावे.
- पीडित व्यक्ती श्वास घेत आहे आणि त्याला हृदयाचा ठोका आहे का ते तपासा. नाडी तपासायची उत्तम जागा म्हणजे कॅरोटीड धमनी जी तुमच्या मानेवर थेट आपल्या जबड्याच्या खाली आढळते.
- जर पीडित श्वास घेत नसेल तर ताबडतोब तोंडाने तोंड देऊन पुंरुत्थान सुरु करा. जर पीडितेची नाडी नसली तर कार्डिक कॉम्प्रेसन्स (सीपीआर) देखील सुरु करा.
- आकाशीय वीजेच्या धक्क्यातून वाचलेल्या व्यक्तीची तपासणी करा की तो पडल्याने किंवा दूर फेकला गेल्याने त्याचे हाड तुटलेले असू शकते त्यामुळे पीडितास रक्तस्त्राव किंवा पक्षघात होण्यास कारणीभूत ठरू शकते.
- पीडित आणि बचाव करणाऱ्या दोघांनाही आकाशीय विजेचा धोक्याची सावधानी बाबत जागरूकता असावी. जर पीडित व्यक्ती असलेले क्षेत्र जास्त धोकादायक असेल तर पीडितेला त्वरित सुरक्षित ठिकाणी हलवा.
- आकाशीय विजेमुळे पीडिताला कोणताही विद्युत प्रवाह नसतो त्यामुळे सुरक्षितपणे हाताळल्याने धोका होत नाही.
- पीडिताची तुटलेली हाडे, श्रवणशक्ती आणि दृष्टी याची तपासणी करावे.

- आकाशीय विजेचा झटका बसलेल्या व्यक्तीला बर्निंग, शॉक आणि कधीकधी बोथट आघात होण्याचे प्रमाण वेगवेगळे असते. परिणाम होणारी जागा आणि विजेच्या शरीरावर जखमांच्या खुणा कोठे राहिल्या ते तपासा.
- पीडित व्यक्तीची पूर्ण माहिती व ठिकाण हेलपलाईन नम्बर 1078 वर सुचित करावे. जो व्यक्ती पीडित आहे त्याला दवाखान्यात न्यावे.

शेतात असतांना जर मेघ गर्जना होत असेल तर काय करावे काय करू नये

काय करावे

- मेघ गर्जनाच्या पार्श्वभूमीवर, फळबागांना आणि भाजीपाला मध्ये आधार आणि यांत्रिक सहाय्य द्यावे.
- जर शेतकरी शेतात असतील आणि त्यांना कोणताही निवारा मिळाला नसेल तर त्या परिसरातील सर्वात उंच वस्तू टाळा. जर फक्त तुरळक झाडे जवळपास असतील तर सर्वात चांगले संरक्षण म्हणजे उघड्यावर दबा धरून बसावे (आपले पाय पोटाशी व हात कानावर आणि डोळे झाकावे म्हणजे शरीराचा आकार कमी करणे).
- प्राण्यांना खुले पाणी, तलाव किंवा नदीपासून दूर ठेवा.
- प्राण्यांना ट्रॅक्टर आणि इतर धातूंच्या शेतीच्या उपकरणांपासून दूर ठेवा.
- शेतातील उभ्या पीकांमधून नको असलेलं पाणी काढून टाका.
- जर शेतातील पीक / उत्पादन (शेतात असल्यास) पॉलिथीन शीटने झाकून ठेवा.

हे करू नका

- विद्युत उपकरणे किंवा वायर / केबल चा संपर्क टाळा.
- कोणत्याही धातू - ट्रॅक्टर, शेतीची उपकरणे आणि दुचाकींचा संपर्क दूर ठेवा. जे धातू किंवा इतर पृष्ठभाग विद्युत वाहक आहेत.
- आपल्या प्राण्यांना झाडाखाली जमू देऊ नका. प्राण्यांकडे लक्ष ठेवा आणि त्यांना आपल्या थेट नियंत्रणाखाली ठेवण्याचा प्रयत्न करा.

टीप: प्राकृतिक घटनां पासून राज्य प्रशासन त्यांच्या स्थानिक अनुभवांवर आणि सर्वोत्कृष्ट पद्धतीं ने त्यांच्या स्वतःच्या सामग्री सानुकूलित वापरसाठी काय करावे व काय करू नये ठरवू शकतात. पुढील कार्यवाही संबंधित राज्य सरकारांनी हाती घेणे आवश्यक आहे.